

Kumra ni več. Tudi njegovih čebel ni. Je pa nova cesta, iz Čarjeve grape so jo potegnili.

Sto metrov dalje po ozkem slemenu med Čarjevo in Zaspano grapo, že na Zajčevšu, je prostorček, kjer smo otroci - na Gore gredé - radi dahnil: Lačni! Mama nam je vrnila: A že?, nakar je oče običajno zaključil: Ja, no, jim pa daj! In smo sedli v travo.

Zajčevše je plečat grič nad Golijevo vilo, nad Ta debelo skalo in nad podgorsko cesto. Domač je kakor hišni prag. Po dolini se riše med človeške nemarnosti vkleščena Idrjica. Vrbe moje mladosti so se ji po tuji volji izneve-

rile. Opletli so jo v beton. Talentirani moške vsakovrstne arhitekture prepevajo o modernih časih, a meni se toži po vrbah in belih prodih, ki jih je reka prestavljala. Najbrž sem rahlo prisekan. Nekdaj so se bele idrijske hiše gledale v reki, danes je obrnjeno: Idrjica se gleda v kovinsko plavi policijski postaji in v Modri dvorani, nemara celo v poštarstvo rumeni osnovni šoli. Pametno.

Naj neham. Sedim pač na griču nad Idrjo. Bo že šlo. Kakšna dobra nedeljska pot pride prav. Za kratek čas človek pozabi, da s pravimi norci tako vsak dan češnje zobjemo.

ZGODBE Z JUŽNE STRANI PECE

JUTRANJE ZVONENJE

MILAN VOŠANK

Nad zadnjimi Kordeževimi pašniki v bregovih nad Toplo se pot zlagoma spusti skozi gozd do prodnate grape. Tu bom zapustil svet uhojenih poti z markacijami in se po grapi, po brezpotjih, skritih lovskih stezah, po skalah in meliščih vzpenjal proti grebenom in vrhu Pece. Kažipot mi bo mogočna južna stena Kordeževe glave visoko zgoraj vrhu grape in zadnjih macesnov.

Zgodnje nedeljsko avgustovsko jutro je danes. V Topli, tej samotni in lepi dolini pod Peco, med po bregovih raztresenimi petero starodavnimi domačijami, je še vse mirno. Le oddaljeni kravji zvonci kakor da motijo to prelest ali pa kakor da so že kar del te odmaknjene doline.

Umikam se skalnim pragovom in balvanom; vedno znova se pred mano odpirajo prehodi, ko se hitro vzpenjam po grapi; veselim se spet srečanja z goro. Sem, v te skrite in samotne predele Pece, le poredko zaidejo popotniki - lovci, alpinisti, saj si mora vsakdo v teh strmih tako rekoč vedno znova poiskati poti in prehode. Rad se lotevam takšnih popotovanj po gorah: to je iskanje, to je odkrivanje novega; gora kakor da ti razodeva svoje skrivnosti. In, seveda, tu ni zanesljivih stezic, ki te vodijo cilju nasproti. Tu si na poti do svojega vrha odvisen le od sebe, od svojih priprav na to pot; in zato takšna iskanja - iskanja samote in tišine, ta srečanja z viharniki in gamsjimi stečinami nad prepadmi - doživljam še bolj sproščeno in polneje in se lahko v tem miru še bolj predam svojim mislim in razmišljanjem.

Že se odstran širnih zelenih gozdnatih bregov nad Toplo prikažejo vrhovi Raduhe in zatem samotni Križevnik ter zraven - od koderkoli že videna - vedno lepa konica Ojstrice. Desno pa sončni grebeni Olševe.

Od nekod, najbrž od cerkvice Svetega Jakoba nad dolino Koprivne sem, v vetru zaslišim

jutranje zvonjenje. Zvoni dolgo in svečano. Obstojim in prisluhnem. Vabilo k prvi maši.

Zvonenje med gorami: kakor da so gorske doline kot ustvarjene, da zajamejo to bim-bambom muziko in jo po svojih bregovih dvigajo in spremljajo do ostenij, grebenov in vrhov, dokler se melodije ne porazgube med vetrovi in v neskončnosti nebes.

Kolikokrat sem na poteh po gorah poslušal to zvonjenje iz dolin! Navadil sem se ločevati vsakdanja zvonjenja od tistih prazničnih in veselih potrkavanj ter onih žalostnih, poslavljajočih se. Bil sem priča velikonočnim alelujam in božičnim spravilom. In vedno znova mi ob tem zvonjenju med gorami misel prinese prelepo slovensko narodno:

*Bom šel na planine
na strme vrhe,
bom slišal od daleč
zagorske zvone...*

In me spomnijo na verz:

Iz stolpa sem mi zvon doni...

Grapa se izteče pod skalno zaporo. Prehode naprej iščem med ruševjem desno, dokler med macesni v strmem bregu ne odkrijem skromne lovske stezice. Moje hitenje spodaj v grapi se je tu uneslo, ustavljam se, poslušam v tišino. Le kakšna ptica zapoje. In veter mi prinaša oddaljeno cingljanje neutrudnih kravjih zvoncev z visokih robov topleške doline. Razmišljam: kako mora ječati to dreve ob viharjih in ujmah! Pa spodaj v grabnu: kako morajo bobneti narasle vode ob nevihtah in deževjih! Ljudje se v gorah najbolje počutimo ob lepem vremenu in ko tega ni, bežimo v varna zavetja dolin. Narava pa je prepuščena neusmiljenemu obračunavanju med seboj. Deževen bivak v triglavski steni, nevihte v Raduhi, v Stenarju, v Triglavu, v Druju, v Agi Verte - bil sem prisiljen doživeti te boje narave, ta strah in to upanje - da, tudi jaz imam v gorah najraje dovolj svetlobe in sonca!

Pot mi prekriža podrt in polomljen suh viharik. Potrkam obenj: njegovi lesovi so še trdi. Koliko let, koliko desetletij je kljubovalno vztrajal v viharjih, dokler ga ni strlo! Toda, glej: življenje gre naprej v nove rodove - zraven podrtga pogumno rastejo že novi mladostno razbohoteni macesni.

Ob uhojenih stezah, na odročnih poteh, na policah in grebenih nad prepadi - vedno znova iščem te viharnike. Z nekaterimi sem se že prav pobratil: v Šmohorici na Uršlji gori, na planini Grohat pod Raduho, na Snežniku in še marsikje so ti moji znanci, h katerim hodim na obiske ter sem tako obenem priča njihovemu vztrajanju in boju za preživetje, dokler so še čili in zeleni ter tako lepo oranžno-rumeno-ókrasti na jesen, in v preminevanju, potem ko so jih vetrovje in snežni plazovi dokončno strli, skopa zemlja ter kamenje pa jim presekalo že zadnje žile življenja.

Macesni se redčijo in tudi vse manjši, bolj okleščeni od viharjev in upognjeni od plazov se mi zde, ko stopim na grušč pod stene Kordeževe glave. Medtem pa se mi zgoraj že pripravlja presenečenje: čez vršne grebene se vlečejo goste sive megle, kakor da mi hočejo zakriti poslednji del moje poti. Toda danes se ne pustim zapeljati, saj predobro vem, da moram prehode naprej iskati pod vznožjem stene proti desni.

V steni nad mano so tudi moji spomini na vsa plezanja tod. Pravzaprav v vročo južno steno Kordeževe glave v Peci nismo zahajali prepogosto. Spomladi ali jeseni, ko je tu najlepše, je bil tisti čas, ko so nas te samotne stene znale privabiti.

V spomin na dobre stare čase preplezam nekaj deset metrov dolg ne prestrem žleb, ki se lepo izteče na poraščeno polico ob melišču. Pot nadaljujem med redkim rušjem, po gruščnatih policah in žlebovih, vseskozi strmo navzgor.

Po eni od zadnjih grap ob skrajnem robu Kordeževe glave, po strmih gruščih in lahko prehodnih skalah pridem do grebena s planinsko stezo. Odpre se mi pogled čez megleno morje na osončene grebene Grintovcev: vsi vrhovi se vidijo, od Raduhe prek Ojstrice, hrbita Planjave in Jermanovih vrat do Rink in Kočne. Zadaj pa kakor da je sramežljivo v senci velikih - Storžič.

Tu, dvesto metrov pod vrhom Pece, ki se že kaže v soncu, se moja zgodba o brezpotjih in samoti na južnih strmih Pece končuje.

Sredi vesele družbe na vrhu se razgledujem noter na pliberško ravan in tostran v mežiške doline, v ta po bukovo trdi svet Prežihove Koroške med Raduho, Peco in Uršljo goro. Pred leti sem zapisal:

*Tri gore - kakor tri sosedo
ali tri sestre. Trije izrazito
samosvoji in osamelih vrhovi.
Razgledni, gozdnati, travnati*

*in skalnati, ločeni z globokimi
dolinami, v katerih živijo
knapi, fužinarji in olcarji,
po obronkih pa so se naselili
pavri in bajtarji.*

Raduha, Peca in Uršlja gora.

Zgodaj popoldne se vračam proti Topli. Na pastirski planini sem se moral ustaviti. Nekaj sem pisal v staro beležnico:

Spet sem se ustavil na tej planini pod Peco, po dolgih letih. Kolikokrat sem se je spominjal, ko sem bil daleč v svetu! Mislil sem na ta gorski mir. Takrat, ko sem predobro vedel, kot pravi **France Avčič**, da je ni hujše gorske bolezni, kot je pomanjkanje gorá.

Naj opišem to planino: Sedim za preprosto, iz debela stesano mizo ob dolgem lesenem koritu, v katerega se s tihim vztrajnim žuborenjem preko starega žlebu pretaka hladna studenčnica. Naokrog je ograja iz dolgih suhih rant, ki se ponekod že podira. Ograjena je tudi majhna lesena bajta v senci nizke smreke nekaj višje v gmajni.

Planina je precej velika in strma, polna trhljih štorov. Nekoč je moral biti tu vsevprek gozd, ki so ga domačini iz Tople posekali, da so prišli do pašnika. Toda gozda je naokoli še vedno dovolj. Zelen, zdrav smrekov in macesnov gozd.

Na drobnem macesnu vrh planine je pritrjena velika lesena rdeče-bela markacija. Nekoliko naprej ob poti se bohota velik macesen z lovsko opazovalnico v svoji krošnji. Še ena opazovalnica je na planem blizu spodnjega roba planine. Zraven, ob robu gozda, je vpeta med dve smreki še krmilnica za srnjad.

Zgoraj nad vrhovi dreves se kažejo vrhnje skale Pece. In onkraj doline Tople: vrhovi Raduhe.

Nekaj krav z glasnimi zvonci sedaj samotari na planini.

Čez planino sem hodil poleti in pozimi. Najlepše je tu jeseni, verjemite, ko se obarvajo macesni. Vedno sem se tu srečal s tisto gorsko prijetnostjo, s tistim mirom in lepoto, ki znata seči do dna duše.

Sedaj, ko ste to prebrali, me boste morebiti laže razumeli, zakaj sem prej zapisal, kolikokrat sem se spominjal te planine. In najbrž tudi zaradi teh spominov kar ne znam naprej.

Lahko mi tudi verjamete: hladna studenčnica s te planine, ta gorska voda, je dobra kakor vino!

Pred leti smo sredi trde zime s prijatelji prenočevali v oni leseni bajti na tej planini. V predalniku mize je bilo nekaj popisanih listov in nepodpisani je pridal tele verze:

*Odšli smo spet
vsak svoji samoti nasproti.
Pa smo komaj občutili
topel sprejem lovske kočje;
naprej ji pošiljamo poljube vroče!*